

ICOM CODE OF ETHICS FOR NATURAL HISTORY MUSEUMS

ΚΩΔΙΚΑΣ
ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΥ ICOM
για τα Μουσεία
Φυσικής Ιστορίας

ΛΕΘΕΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΟΥΣΕΙΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ICOM ΓΙΑ ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ομάδα Εργασίας για τη Δεοντολογία της Διεθνούς Επιτροπής για τα Μουσεία και τις Συλλογές Φυσικής Ιστορίας του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, ICOM/NATHIST.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας εγκρίθηκε ομόφωνα από την 23η Γενική Συνέλευση του ICOM που έλαβε χώρα στο Ρίο ντε Τζανέιρο (Βραζιλία) στις 16 Αυγούστου 2013.

Σημείωση: Ο όρος Μουσεία Φυσικής Ιστορίας αναφέρεται σε όλους τους φορείς/ιδρύματα που συλλέγουν, εκθέτουν και μελετούν υλικό, το οποίο έχει περισυλλεγεί ή προέρχεται από το φυσικό περιβάλλον.

Μετάφραση από την αγγλική έκδοση:

Πολυτίμη Λουκοπούλου, Ζωή Γκιννή

Επιμέλεια κειμένων:

Τέτη Χατζηνικολάου, Τζένη Αλμπάνη, Βούλα Καλλιώδη

Σε συνεργασία με το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης:

ICOM-Ελληνικό Τμήμα, Παύλος Χραμπάνης

© 2013 - ICOM/NATHIST

© 2015 - ICOM Ελληνικό Τμήμα για την ελληνική γλώσσα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο «Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας» συμπληρώνει τον «Κώδικα Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία». Διαμορφώθηκε στο διάστημα από τον Δεκέμβριο 2006 μέχρι τον Νοέμβριο 2012, για να προσεγγίσει θέματα σχετικά με τις φυσιολογικές επιστήμες, τη γεωλογία και τη βιολογία. Σκοπός του Κώδικα είναι να καθορίσει τις βασικές επαγγελματικές προδιαγραφές, τις οποίες θα πρέπει να ακολουθούν τα μουσεία και άλλοι αρμόδιοι φορείς.

Ο Κώδικας αρχίζει με μια εισαγωγική τοποθέτηση, η οποία περιγράφει τον σκοπό των μουσείων φυσικής ιστορίας και δηλώνει ότι όλες οι πληροφορίες που τα αφορούν θα πρέπει να είναι ακριβείς και να βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα. Επιπροσθέτως, τα μέλη της Επιτροπής ICOM / NATHIST, όταν χαράσσουν πολιτική, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις δημοσιευμένες θέσεις της Επιτροπής.

Η πρώτη ενότητα αφορά στα ανθρώπινα κατάλοιπα. Αν και ο «Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία» αναφέρεται γενικά στη φροντίδα και στην έκθεση των ανθρώπινων καταλοίπων, ειδικά τα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας, οι συλλογές των οποίων περιλαμβάνουν ανθρώπινα κατάλοιπα, ενδέχεται να αντιμετωπίσουν πολύπλοκες και ιδιαίζουσες προκλήσεις. Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει κανόνες που αναφέρονται στη συμμόρφωση με τη νομοθεσία, στην προέλευση του υλικού και στους απογόνους των ανθρώπων που έχουν σχέση με αυτό, στην άρτια παρουσίαση του υλικού, καθώς και στον επαναπατρισμό του.

Η δεύτερη ενότητα αναφέρεται σε πρότυπα που σχετίζονται με αντιπροσωπευτικά δείγματα σωζόμενων και αρτίγων οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των ασπόνδυλων και των φυτών. Η ενότητα πραγματεύεται ζητήματα συλλογής, έκθεσης και αποθήκευσης του υλικού, καθώς και των σχετικών με αυτό πληροφοριών. Έμφαση δίνεται στην τεκμηρίωση της προέλευσης του υλικού, στη διάχυση της πληροφορίας και στην αρτιότητα της έκθεσης. Τα μουσεία που εκθέτουν ζωντανούς οργανισμούς ακολουθούν τα πρότυπα που έχουν καθοριστεί από τη Διεθνή Ένωση Ζωολογικών Κήπων και Ενυδρείων.

Η τρίτη ενότητα εξετάζει τα ορυκτά, τα πετρώματα και τα απολιθώματα. Ως απολιθώματα νοούνται τα ίχνη ή τα κατάλοιπα φυτών, ζώων και άλλων οργανισμών που διατηρήθηκαν εξαιτίας των συνθηκών εναπόθεσής τους για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Υποδεικνύεται ότι αυτά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και να καταβάλλεται προσπάθεια ελαχιστοποίησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την περισυλλογή τους.

Η συλλογή και η επιστροφή εξετάζονται στην τέταρτη ενότητα. Διατυπώνονται οι ηθικοί προβληματισμοί σχετικά με την εναπόθεση και τον επαναπατρισμό των δειγμάτων φυσικής ιστορίας, την ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς και τις ενέργειες που αναβαθμίζουν το υλικό, όπως η συντήρηση και η σταθεροποίηση.

Η πέμπτη ενότητα ορίζει τις πρακτικές που πρέπει να εφαρμόζονται για την ασφάλεια των ανθρώπων και τη σωστή διαχείριση των δειγμάτων, οι οποίοι αναφέρονται στην επαγγελματική ασφάλεια και υγιεινή, στην ανταλλαγή των αντικειμένων, καθώς και στον κατάλληλο τρόπο φύλαξης και χειρισμού του υλικού.

Η (έκτη) ενότητα αφορά στη δημοσίευση. Επισημαίνει την ανάγκη δημοσίευσης των πληροφοριών που αφορούν στις συλλογές φυσικής ιστορίας, ώστε να διαχέεται η γνώση σε ολόκληρη την επιστημονική κοινότητα.

Το παράρτημα ορίζει κανόνες για τα ταριχευμένα εκθέματα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας του ICOM εγκρίθηκε ομόφωνα από τη 15η Γενική Συνέλευση του ICOM που έλαβε χώρα στο Μπουένος Άιρες (Αργεντινή) στις 4 Νοεμβρίου 1986, τροποποιήθηκε με τον τίτλο «Κώδικας δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία» από την 20ή Γενική Συνέλευση στη Βαρκελώνη (Ισπανία) στις 6 Ιουλίου 2001 και αναθεωρήθηκε από την 21η Γενική Συνέλευση του ICOM στη Σεούλ (Δημοκρατία της Κορέας) στις 8 Οκτωβρίου 2004.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας διαμορφώθηκε στο διάστημα από τον Δεκέμβριο 2006 μέχρι τον Οκτώβριο 2011, για να συμπληρώσει τον Κώδικα Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία. Στοχεύει στην εξέταση συγκεκριμένων θεμάτων σχετικών με τις φυσιογνωστικές επιστήμες σε μεγαλύτερο βάθος από ό,τι αυτό είναι δυνατό στον γενικό Κώδικα Δεοντολογίας του ICOM, ο οποίος παρέχει τους βασικούς κανόνες καλύπτοντας πολλούς διαφορετικούς τύπους μουσείων και εξειδικευμένων συλλογών.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία πρέπει να θεωρείται ως βασικό κείμενο αναφοράς και θα πρέπει να ακολουθείται σε περίπτωση διιστάμενων απόψεων

Αναγνωρίζεται ωστόσο ότι, αν και ορισμένα μουσεία / ιδρύματα ακολουθούν ήδη ένα συγκεκριμένο κώδικα, δεν υπάρχει ένα καθολικό πρότυπο. Για τον λόγο αυτό, στόχος του παρόντος Κώδικα («εργαλείου») είναι να θεσπίσει ένα ελάχιστο σύνολο κανόνων πρακτικής που μπορούν να υιοθετηθούν από τα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο πολλαπλός στόχος των Μουσείων Φυσικής Ιστορίας είναι:

- Να δημιουργούν και να φυλάσσουν συλλογές φυσικής ιστορίας
- Να διεξάγουν έρευνα και να ερμηνεύουν τα αποτελέσματά της
- Να υποστηρίζουν την πρόοδο της επιστήμης και τη διατήρηση των ειδών
- Να ενισχύουν την κατανόηση και τον σεβασμό του φυσικού περιβάλλοντος από το κοινωνικό σύνολο
- Να συνεργάζονται με το κοινό με σκοπό τη διαμόρφωση μιας εννιαίας αντίληψης για τη φυσική κληρονομιά μέσα από τα μουσειακά εκθέματα και την ίδια τη φύση.
- Η ενημέρωση μέσω εκθέσεων, εκδόσεων ή άλλων μέσων, θα πρέπει να είναι εμπειριστατωμένη, ακριβής και να βασίζεται στα επιστημονικά δεδομένα, με σεβασμό στις διάφορες πολιτισμικές αντιλήψεις και προσωπικές απόψεις.

Τα μέλη της Επιτροπής ICOM / NATHIST, όταν σχεδιάζουν και εφαρμόζουν πολιτικές, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις διακηρύξεις της Επιτροπής.

ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Οι συλλογές φυσικής ιστορίας αποτελούν ουσιαστικά ένα τρισδιάστατο αρχείο του φυσικού κόσμου και των σχέσεων των κοινωνιών με το περιβάλλον. Σε πολλές περιπτώσεις τεκμηριώνουν έναν κόσμο που δεν υπάρχει πλέον. Γι' αυτό θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τη φροντίδα και την προσοχή που αξίζει μια σημαντική πηγή πληροφοριών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ

Αν και ο Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία αναφέρεται στη φροντίδα και την έκθεση ανθρώπινων καταλοίπων (Κώδικας ICOM 2.5: 3.7: 4.3), τα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας, τα οποία συχνά περιλαμβάνουν στις συλλογές τους ανθρώπινα κατάλοιπα και ευαίσθητο εθνογραφικό υλικό, μπορεί να αντιμετωπίσουν σύνθετες προκλήσεις. Κατά συνέπεια, εδώ διερευνώνται θέματα ηθικής σε μεγαλύτερο βάθος από ό,τι στον γενικό Κώδικα για τα Μουσεία. Τα μουσεία και άλλοι φορείς, που εκθέτουν ή φυλάσσουν ανθρώπινα κατάλοιπα, οφείλουν να τηρούν πάντα τις παρακάτω αρχές:

Α. Να ακολουθούν τη σχετική νομοθεσία, εθνική και διεθνή, που αφορά στον χειρισμό και την έκθεση ανθρώπινων καταλοίπων.

Β. Να λαμβάνουν οποσδήποτε υπόψη τους την προέλευση του υλικού και τις τυχόν επιθυμίες απογόνων ή άλλων ομάδων με δικαιώματα στο υλικό.

Γ. Τα ανθρώπινα κατάλοιπα πρέπει να αποθηκεύονται και να παρουσιάζονται αξιοπρεπώς, σε κατάλληλες περιβαλλοντικές συνθήκες.

Δ. Τα ανθρώπινα κατάλοιπα πρέπει να παρουσιάζονται ή να αξιοποιούνται επιστημονικά μόνο όταν μπορούν να τηρηθούν οι υψηλότερου επιπέδου επαγγελματικές προδιαγραφές. Εφόσον υπάρχουν εν ζωή απόγονοι των συγκεκριμένων πολιτισμικών ομάδων, κάθε έκθεση, αναπαράσταση, έρευνα και /ή επαναπατρισμός, θα πρέπει να γίνεται με τη σύμφωνη γνώμη των εμπλεκόμενων ομάδων.

Ε. Τέχνηρα από ή με ανθρώπινα κατάλοιπα πρέπει να αντιμετωπίζονται με την ίδια αξιοπρέπεια όπως και τα ίδια τα ανθρώπινα κατάλοιπα. Σε πολιτισμούς, στους οποίους τα χειροποίητα τέχνηρα έχουν την ίδια πολιτισμική και /ή πνευματική σημασία με τα ανθρώπινα κατάλοιπα, η διαχείρισή τους πρέπει να ταυτίζεται και να γίνεται με πλήρη συναίνεση.

Στ. Επειδή τα ανθρώπινα κατάλοιπα ή και τμήματά τους συναντώνται επίσης σε αρχαιολογικές και εθνογραφικές /ανθρωπολογικές συλλογές, τα μέλη της Επιτροπής ICOM / NATHIST θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους περιορισμούς και τους κανόνες που εφαρμόζονται στις συλλογές αυτές.

Ζ. Ο επαναπατρισμός είναι η καταλληλότερη επιλογή, όταν τα αντικείμενα φέρουν ακόμη πνευματική ή /και πολιτισμική σημασία για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες ή όταν αδιάσειστα στοιχεία αποδεικνύουν ότι πρόκειται για προϊόντα παράνομης διακίνησης. Όλα τα αντικείμενα που προορίζονται για επαναπατρισμό, ακόμη και όσων η προέλευση είναι αμφίβολη, θα πρέπει να τεκμηριώνονται άρτια, με σεβασμό προς τη διαδικασία επαναπατρισμού. Κάθε επαναπατρισμός θα πρέπει να πραγματοποιείται με πλήρη γνώση και συμφωνία όλων των ενδιαφερομένων μερών, ακολουθώντας τη σχετική νομοθεσία και τις θεσμικές απαιτήσεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΡΤΙΓΟΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΑΣΠΟΝΔΥΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ

Μουσεία και άλλοι φορείς που συλλέγουν, εκθέτουν ή αποθηκεύουν κατάλοιπα οργανισμών, θα πρέπει να προσπαθούν να αποθηκεύουν και να εκθέτουν το υλικό αυτό βάσει των υψηλότερων επαγγελματικών προδιαγραφών, προκειμένου να διασφαλίσουν τη διατήρηση τόσο του ίδιου του υλικού, όσο και των συνοδευτικών δεδομένων του. Θα πρέπει να ανα-

γνωρισθεί ότι συνοδευτικά δεδομένα, όπως για παράδειγμα τα στοιχεία της τοποθεσίας και ημερομηνίας της συλλογής, αυξάνουν σημαντικά την αξία κάθε υλικού.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί θα πρέπει να πληρούνται τα ακόλουθα:

A. Τα μουσεία θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η συλλογή έχει συγκροτηθεί νόμιμα. Το υλικό δεν θα πρέπει ποτέ να αγοράζεται, να εισάγεται, να συλλέγεται ή να απομακρύνεται κατά παράβαση της εθνικής και της διεθνούς νομοθεσίας ή των σχετικών συμβάσεων. Είναι γνωστό ότι κάποιες φορές είναι δύσκολο να προσδιορισθεί η νόμιμη απόκτησή του. Σε περίπτωση παράνομης απόκτησης υλικού και στη συνέχεια αποκάλυψής της, θα πρέπει να ενημερώνονται οι αρμόδιες αρχές και να γίνονται και άλλες ενέργειες, όπως απαιτείται από τις ενδιαφερόμενες χώρες. Εάν εμπλέκονται περισσότερα του ενός μουσεία (βλ. 6.2 του Κώδικα του ICOM), εφόσον είναι δυνατό, η διενέργεια διαλόγου μεταξύ των μουσείων είναι προτιμότερη από άλλες κυβερνητικές ή πολιτικές ενέργειες..

B. Το υλικό φυσικής ιστορίας που βρίσκεται αποθηκευμένο θα πρέπει να είναι ελεύθερα διαθέσιμο, ακολουθώντας τις αρχές της συντήρησης / διατήρησης των διαφόρων ειδών, για νόμιμη έρευνα χωρίς επιβολή αμοιβής, καλύπτοντας τυχόν έξοδα αποκατάστασης. Επίσης θα πρέπει οι πληροφορίες που σχετίζονται με το υλικό να είναι διαθέσιμες, λαμβάνοντας υπόψη τα τυχόν σύμφωνα εχεμύθειας, την ένταξη του υλικού σε εν εξελίξει ερευνητικά προγράμματα και την προστασία των ειδών. Οι σχετικές δαπάνες μπορούν να καλύπτονται νόμιμα από το μουσείο/ φορέα που έχει την κυριότητα ή τη διαχείριση της συλλογής, αλλά η πρόσβαση στη συλλογή δεν θα πρέπει να αποτελεί εμπορική δραστηριότητα.

1. Για τα φυτά θα πρέπει να τηρείται η ακόλουθη σύσταση του Διεθνούς Κώδικα Βοτανικής Ονοματολογίας 2006 (Σύσταση 7 A): Συνιστάται αυστηρώς το υλικό, στο οποίο σπηρίζεται το όνομα μιας ταξινομικής κατηγορίας, ιδιαίτερα ο ολότυπος, να κατατίθεται σε μία δημόσια φυτοθήκη (Herbarium) ή σε άλλη δημόσια συλλογή, με εξασφάλιση της πρόσβασης σε αξιόπιστους ερευνητές, και της προσεκτικής διατήρησής του
2. Για τα ζώα θα πρέπει να τηρείται η ακόλουθη σύσταση του Διεθνούς Κώδικα Ζωολογικής Ονοματολογίας 1999 (Σύσταση 72F): Θεσμική ευθύνη. Κάθε μουσείο, στο οποίο αποθηκεύονται δείγματα Τύποι από τα οποία έχουν περιγραφεί νέα είδη, θα πρέπει:

72F.1 Να βεβαιώνει ότι όλο το υλικό φέρει σαφή σήμανση, έτσι ώστε να αναγνωρίζεται αλάνθαστα (ως Τύπος).

72F.2 Να λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για την ασφαλή διατήρησή του.

72F.3 Να καθιστά το υλικό προσβάσιμο για μελέτη.

72F.4 Να δημοσιεύει καταλόγους με τους Τύπους που έχει στην κατοχή ή υπό την επιμέλειά του.

72F.5 Να κοινοποιεί, στο μέτρο του δυνατού, πληροφορίες σχετικά με τους Τύπους, όταν ζητηθεί.

Γ. Περιορισμοί στη φωτογράφιση συνήθως εφαρμόζονται μόνο σε περιπτώσεις που το υλικό είναι νέο απόκτημα, ή αντικείμενο εν εξελίξει έρευνας που μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο, ή αδημοσίευτο, ή πολιτικά ευαίσθητο ή υποκείμενο νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, τα μουσεία διατηρούν το δικαίωμα να χρεώνουν με τέλη τους εμπορικούς φορείς που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν εικόνες για κερδοσκοπικές δραστηριότητες.

Δ. Τα κατάλοιπα ζώων θα πρέπει να εκτίθενται με σεβασμό και αξιοπρέπεια, ανεξάρτητα από το είδος ή την προέλευσή τους. Είναι κατανοητό ότι ο «σεβασμός» μπορεί να ερμηνευθεί διαφορετικά ανάλογα με τη χώρα, το μουσείο, καθώς και τους τόπους, τους πολιτισμούς ή τους λαούς, από τους οποίους προέρχεται το ζωικό υλικό. Τα μουσεία θα πρέπει να διατυπώνουν οδηγίες προς το επιστημονικό προσωπικό και το ευρύτερο κοινό και να τις εφαρμόζουν με συνέπεια.

E. Ενώ υπάρχει διάκριση μεταξύ των Μουσείων Φυσικής Ιστορίας και των Ζωολογικών

Κήπων, είναι γεγονός ότι ορισμένα μουσεία εκθέτουν ζώα σε καθεστώς μακροχρόνιας αιχμαλωσίας. Οι φορείς που συλλέγουν, ερευνούν ή εκθέτουν ζωντανούς οργανισμούς θα πρέπει να ανταποκρίνονται στα βασικά αποδεκτά πρότυπα που αναφέρονται στην υγεία και την καλή διαβίωσή τους, ανεξαρτήτως της αξίας που αποδίδεται στο κάθε είδος. Θα πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις¹:

1. Η έκθεση ζωντανών ζώων σε ένα μουσείο πρέπει να πληροί όλες τις ισχύουσες νομικές απαιτήσεις.
2. Τα μουσεία που έχουν ζωντανά σπονδυλωτά ζώα θα πρέπει να διαθέτουν επιτροπή δεοντολογίας, η οποία θα γνωμοδοτεί για την έγκριση του εγχειρήματος, την παρακολούθηση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων και την τήρηση αρχείων που αφορούν στη φροντίδα τους.
3. Το προσωπικό, που είναι υπεύθυνο για τη φροντίδα και τη συντήρηση των ζώων που εκτίθενται, θα πρέπει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο στον τρόπο μεταχείρισής τους.
4. Οι ανάδοχοι, που αναλαμβάνουν προγράμματα ή άλλες δραστηριότητες σε μουσεία με ζωντανά ζώα, πρέπει να έχουν τις απαραίτητες άδειες σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.
5. Τα ζωντανά ζώα παρουσιάζονται μόνο όταν φροντίζονται κατάλληλα και μπορούν να μεταδώσουν στους επισκέπτες ένα θετικό μήνυμα για τη φύση.
6. Τα ζώα σε αιχμαλωσία παρακολουθούνται για τυχόν αρνητικές επιπτώσεις της σε αυτά και, σε περίπτωση που κάτι τέτοιο διαπιστωθεί, το μουσείο θα πρέπει να αναθεωρήσει άμεσα τον τρόπο έκθεσής τους και να καθορίσει κατά πόσο η έκθεση /δραστηριότητα θα πρέπει να συνεχιστεί.
7. Συλλογές με ζώντες οργανισμούς που παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα, θα πρέπει να συμμορφώνονται με τον Κώδικα Δεοντολογίας της «Παγκόσμιας Ένωσης Ζωολογικών Πάρκων και Ενυδρείων-EAZA» (World Association of Zoos -WAZA) 2003, ανεξάρτητα από το αν είναι μέλη της.

Ζ. Η πώληση τμημάτων ζώων ή παραγώγων αυτών στο κοινό θα πρέπει να γίνεται μόνο εφόσον δεν απειλούνται είδη και περιβάλλοντα. Όλες οι πωλήσεις θα πρέπει να συμμορφώνονται με τη «Σύμβαση για το διεθνές εμπόριο των απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας» (CITES)², καθώς και με κάθε τοπική ή περιφερειακή νομοθεσία ή με τους ισχύοντες κανονισμούς.

Η. Κανένα δείγμα δεν θα πρέπει να συλλέγεται, όταν έτσι απειλείται η βιωσιμότητα ειδών. Σπάνιες ράτσες ζώων, που είναι εξημερωμένες ή προέρχονται από προγράμματα αναπαραγωγής σπάνιων και απειλούμενων ζώων και πτηνών σε αγροκτήματα ή ζωολογικά πάρκα, μπορούν να αποκτηθούν με σκοπό την έκθεσή τους μόνο εάν αυτά πρέπει να θανατωθούν για νόμιμους λόγους, όπως η κακή υγεία ή ο τραυματισμός.

Θ. Κατά τη συλλογή δειγμάτων από τη φύση θα πρέπει να λαμβάνεται ο ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός και με την ελάχιστη δυνατή διατάραξη των ενδιαιτημάτων. Κατά τη θανάτωση ζώου υπό την αιγίδα ενός μουσείου θα πρέπει να αποφεύγεται ο πόνος ή η αγωνία του. Τα μουσεία πρέπει να διαθέτουν επικαιροποιημένα εγχειρίδια με τις αποδεκτές μεθόδους ανώδυνης θανάτωσης από τον άνθρωπο κάθε ομάδας ζώων που ανήκει στη συλλογή τους.

Ι. Η περιβαλλοντική αειφορία και η καλή διαβίωση των ζώων θα πρέπει να λαμβάνονται

---

1. Τροποποιημένο από το Display and Use of Live Animals in Public programs at the Australian Museum, 2004

2. Όλα τα κράτη μέλη καλούνται να κυρώσουν τη Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο των Απειλούμενων με εξαφάνιση Ειδών της Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας CITES (1975), αν δεν το έχουν ήδη πράξει. Παρόλα αυτά, ιδρύματα κρατών που δεν έχουν υπογράψει τη Σύμβαση θα πρέπει, ως βέλτιστη πρακτική, να τηρούν τους όρους της συμφωνίας.

υπόψη στον προσδιορισμό του μεγέθους του δείγματος των συλλογών. Για να αποφασιστεί η θανάτωση ζώου από ένα μουσείο, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα³:

- Η συλλογή πρέπει να δημιουργείται μόνο κατόπιν απόφασης, η οποία είναι αιτιολογημένη και συνεξετάζει την προβλεπόμενη επιστημονική ή εκπαιδευτική αξία έναντι των δυνητικών επιπτώσεων στην ευημερία των ειδών.
- Αντικατάσταση: Θα πρέπει να αναζητούνται τεχνικές που αντικαθιστούν ολικώς ή μερικώς τη θανάτωση ζώων και να χρησιμοποιούνται, όποτε είναι δυνατόν.
- Μείωση: Σε κάθε εγχείρημα πρέπει να χρησιμοποιείται ο ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός ζώων που διασφαλίζει την επιστημονική και στατιστική εγκυρότητα.
- Επιλογή: Τα ζώα πρέπει να είναι κατάλληλα για τον επιστημονικό σκοπό του μουσείου, βάσει των βιολογικών χαρακτηριστικών τους, συμπεριλαμβανομένων των φυλογενετικών και της κατανομής τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΠΕΤΡΩΜΑΤΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΛΙΘΩΜΑΤΑ

Απολιθώματα θεωρούνται τα ίχνη ή τα κατάλοιπα φυτών, ζώων ή άλλων οργανισμών, τα οποία διατηρήθηκαν, εξαιτίας των συνθηκών εναπόθεσής τους, για πολύ μεγάλα χρονικά διαστήματα (γεωλογικά διαστήματα). Ως τέτοια, θα πρέπει να υπόκεινται στην κείμενη νομοθεσία και τους κανόνες συλλογής.

Τα μουσεία και οι φορείς, που συλλέγουν, εκθέτουν ή αποθηκεύουν πετρώματα, ορυκτά ή απολιθώματα, θα πρέπει να τα αποθηκεύουν και να τα εκθέτουν σύμφωνα με ένα αποδεκτό πρότυπο που θα διασφαλίζει τη διατήρησή τους.

Τα μουσεία και οι φορείς που συλλέγουν ή αγοράζουν πετρώματα, ορυκτά ή απολιθώματα για έκθεση ή για ερευνητικούς σκοπούς, θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι το υλικό συλλέχθηκε από τη θέση εναπόθεσης, με την ελάχιστη δυνατή φθορά και περιβαλλοντική επίπτωση. Σε περιπτώσεις απόκτησης του υλικού αυτού από εμπορικές δραστηριότητες μεγάλης κλίμακας, θα πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να διασφαλιστεί ότι αυτές οι δραστηριότητες δεν οδηγούν στην καταστροφή της θέσης ή του αποθέματος.

Το γεωλογικό υλικό, το οποίο πωλείται, θα πρέπει να έχει αποκτηθεί από αναγνωρισμένες πηγές ή προμηθευτές, οι οποίοι μπορούν να διαβεβαιώσουν ότι πραγματοποιείται μόνο περιορισμένη και ελεγχόμενη εξόρυξη, σύμφωνα με αποδεκτούς κανόνες διατήρησης. Στο σημείο πώλησης θα πρέπει να δίνονται στο κοινό πληροφορίες που αφορούν στη διατήρηση σημαντικών γεωλογικών θέσεων και, όπου είναι δυνατόν, πιστοποιητικά νόμιμης συλλογής των δειγμάτων.

Θα πρέπει να αποθαρρύνεται η πώληση ή ανταλλαγή απολιθωμάτων από περιοχές υψηλής επιστημονικής αξίας (π.χ. περιοχές από τις οποίες η απολιθωμένη πανίδα δεν έχει πλήρως μελετηθεί ή τεκμηριωθεί) σε συλλέκτες και στο ευρύ κοινό. Θα πρέπει επίσης να παρακολουθείται η πώληση υλικού από γνωστές θέσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι μη ανανεώσιμες πηγές δεν υπόκεινται σε υπέρ-εξόρυξη για καθαρά εμπορικούς σκοπούς και σε βάρος της επιστημονικής έρευνας.

Τα μουσεία και οι φορείς που συλλέγουν ή αγοράζουν πετρώματα, ορυκτά ή απολιθώματα για έκθεση ή έρευνα, θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι αυτό γίνεται σύμφωνα με τη νομοθεσία τόσο της χώρας προέλευσης όσο και της χώρας τους. Ανεξαρτήτως της ύπαρξης ή μη σχετικής νομοθεσίας, θα πρέπει να ακολουθούνται οι οδηγίες της Ενότητας 2 του Κώδικα Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία.

3. Τροποποιημένο από τον αυστραλιανό Κώδικα Πρακτικής για τη Φροντίδα και τη Χρήση Ζώων για Επιστημονικούς Σκοπούς, 2004

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

A. Κάποιες χώρες και κοινότητες έχουν περιορισμούς στη συλλογή ειδών για λόγους έρευνας. Οι περιορισμοί είναι αναγκαίοι για την προστασία των ευάλωτων ειδών, των αποθεμάτων, των βιοτόπων και των κοινοτήτων και συνήθως βασίζονται σε έγκυρα επιστημονικά δεδομένα. Ωστόσο, σε κάποιες περιπτώσεις, για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος, η νομοθεσία μπορεί να περιορίσει τις επιστημονικές απαιτήσεις με πιθανές επιπτώσεις στην εγκυρότητα του επιστημονικού έργου. Πάντως, η έρευνα που βασίζεται σε καλές πρακτικές, είτε την υπερασπίζεται η επιστήμη είτε όχι, πρέπει πάντα να παραμένει εντός των ορίων της ισχύουσας νομοθεσίας.

B. Πριν από τη διεξαγωγή ενός ερευνητικού ταξιδιού θα πρέπει να αποκτώνται οι άδειες που απαιτούνται για τη συλλογή ή την εξαγωγή υλικών, και να τίθενται οι σχετικοί βασικοί κανόνες. Οι συλλέκτες θα πρέπει να ακολουθούν την ισχύουσα πολιτική και τη νομοθεσία για τη συλλογή, τόσο στην τοποθεσία όπου δημιουργείται η συλλογή, όσο και στον τόπο όπου βρίσκεται το μουσείο. Δηλαδή, εάν η χώρα, στην οποία βρίσκεται το μουσείο, έχει αυστηρότερο θεσμικό πλαίσιο σε ό,τι αφορά τα ζώα σε σχέση με την περιοχική συλλογής τους, τότε θα πρέπει να ακολουθούνται οι απαιτήσεις του τόπου, όπου βρίσκεται το μουσείο.

Γ. Μουσεία και άτομα θα πρέπει να διασφαλίζουν, όπου αυτό είναι δυνατό, ώστε οι πληροφορίες, που συγκεντρώνονται επί τόπου, να διατίθενται το συντομότερο δυνατό στις αρμόδιες αρχές ή στους φορείς της χώρας, στην οποία συλλέγεται το υλικό.

Δ. Η εναπόθεση του υλικού που θα συλλεγεί θα πρέπει να έχει καθορισθεί με σαφήνεια πριν από την έναρξη του έργου στο πεδίο. Αυτό είναι σημαντικό, όταν ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη θα αποτελέσει προσιθέμενη αξία για το δείγμα (π.χ. προετοιμάζοντας συλλεχθέντα απολιθώματα σύμφωνα με ένα παλαιοντολογικό πρότυπο). Εάν απαιτείται να γίνει κάτι τέτοιο, όλο το υλικό που συλλέγεται πρέπει να μοιράζεται μεταξύ ενός μουσείου της χώρας προέλευσης και του ατόμου που ξεκίνησε την έρευνα ή του ερευνητικού ιδρύματος που έχει αναλάβει το έργο.

E. Εάν το υλικό βρίσκεται ήδη εκτός της χώρας προέλευσής του, γεγονός που του έχει αποδώσει περαιτέρω αξία (βλ. παραπάνω Ενότητα 4.Γ.), θα πρέπει να θεωρείται, εκτός από σπάνιες περιπτώσεις, περιουσία του φορέα που το κατέχει. Στις εξαιρέσεις περιλαμβάνονται περιπτώσεις, στις οποίες το υλικό συλλέχθηκε χωρίς άδεια, εάν η χώρα προέλευσης την απαιτούσε, ή εάν το υλικό έχει σημαντική σχέση με τους αυτόχθονες πληθυσμούς. Η επιστημονική ή εμπορική αξία από μόνη της δεν μπορεί να υποστηρίξει επαρκώς την επιστροφή του.

Όλα τα υλικά της φυσικής κληρονομιάς, που βρίσκονται στα μουσεία, καθώς και οι σχετικές με αυτά πληροφορίες, πρέπει να θεωρούνται ως παγκόσμια παρακαταθήκη παρά ως αποκλειστική περιουσία του μουσείου, στο οποίο βρίσκονται.⁴

Η παραμέληση μέρους ή του συνόλου μιας συλλογής δεν είναι αποδεκτή. Όταν οι δυνατότητες φροντίδας ή κατάλληλης αποθήκευσης του υλικού είναι περιορισμένες, θα πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε αυτό να μη χρησιμοποιείται συχνά ή να διασφαλίζεται η διατήρησή του. Η απώλεια της δυνατότητας κατοχής, ακόμα και στην περίπτωση που αφορά τη μεταφορά υλικού σε άλλο μουσείο, θα πρέπει να εξετάζεται μόνο ως εσχάτη λύση.

Η Επιτροπή ICOM / NATHIST ενθαρρύνει ουσιαστικά την ελεύθερη διακίνηση της γνώσης και ορίζει ένα ελάχιστο αριθμό αναγκαίων περιορισμών για τη διασφάλιση των δειγμάτων και των διαφόρων ειδών που περιλαμβάνονται σε συλλογές μουσείων και άλλων φορέων. Τυχόν εμπορικά συμφέροντα δεν θα πρέπει να εμποδίζουν την πρόσβαση σε επιστημονικά δεδομένα ή στην εμπειριστατωμένη έρευνα ενός είδους ή μιας ομάδας ειδών, ιδιαίτερα όταν η διατήρησή τους βρίσκεται σε κίνδυνο.

4. Η παγκόσμια παρακαταθήκη περιέχει ένα τεκμήριο, ότι η διάθεση του υλικού για οποιονδήποτε λόγο θα πρέπει να αναλαμβάνεται υπό την καθοδήγηση μιας αναγνωρισμένης ομάδας καθοδήγησης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5. ΚΑΘΗΚΟΝ / ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Η Επιτροπή ICOM/ NATHIST ενθαρρύνει τα μουσεία, ανεξαρτήτως μεγέθους και θέσης, να αναπτύσσουν πολιτικές για την επαγγελματική ασφάλεια και την υγιεινή του προσωπικού και να ακολουθούν τα διεθνώς συμφωνημένα βασικά πρότυπα για τη φροντίδα των αντικειμένων.

Τα μουσεία έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν ότι οι δραστηριότητές τους δεν βλάπτουν την υγεία και την ασφάλεια του προσωπικού, των επισκεπτών ή άλλων ατόμων. Η υποχρέωση αυτή περιλαμβάνει τη χρήση και τη διάθεση επικίνδυνων χημικών ουσιών, καθώς και την αποθήκευση και τον χειρισμό των αντικειμένων.

Πρέπει να αποφεύγεται η ανταλλαγή ή η πώληση βιολογικών ή γεωλογικών δειγμάτων, που έχουν δωριθεί στο μουσείο για δημόσια ωφέλεια, σε φορείς εκτός του χώρου των μουσείων και κυρίως όταν το υλικό είναι σημαντικό για αυτόχθονες πληθυσμούς και/ ή άλλες πολιτισμικές ομάδες. Γενικά, η πώληση αντικειμένων μιας συλλογής θα πρέπει να πραγματοποιείται μεταξύ πολιτιστικών φορέων και όχι στην ελεύθερη αγορά.

Τα αντικείμενα θα πρέπει να αποθηκεύονται και να έχουν φροντίδα σύμφωνα με τις βέλτιστες επαγγελματικές πρακτικές. Οι παρακάτω δημοσιεύσεις (βλ. κατάλογο) ορίζουν τα βασικά πρότυπα για την κατοχή συλλογών στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η Επιτροπή ICOM / NATHIST προτείνει οι οδηγίες αυτές να αποτελέσουν τα ελάχιστα αποδεκτά πρότυπα για τη διεθνώς βέλτιστη πρακτική.

Πρότυπα 1 για τη Φροντίδα Αρχαιολογικών Συλλογών στα Μουσεία 1992. Επιτροπή για τα Μουσεία και τις Πινακοθήκες, Η.Β.

Πρότυπα 2 για τη Φροντίδα Βιολογικών Συλλογών στα Μουσεία 1992. Επιτροπή για τα Μουσεία και τις Πινακοθήκες, Η.Β.

Πρότυπα 3 για τη Φροντίδα Γεωλογικών Συλλογών στα Μουσεία 1993. Επιτροπή για τα Μουσεία και τις Πινακοθήκες, Η.Β.

Η έκθεση αντικειμένων φυσικής ιστορίας πρέπει να πραγματοποιείται βάσει των απαιτήσεων διατήρησης του υλικού τους. Τα αντικείμενα πρέπει να εκτίθενται σε κατάλληλες περιβαλλοντικές συνθήκες, μακριά από επικίνδυνες χημικές ή άλλες ουσίες, οι οποίες θα μπορούσαν να προκαλέσουν φθορά με την πάροδο του χρόνου. Κατά την έκθεσή τους, τα αντικείμενα θα πρέπει να υποστηρίζονται κατάλληλα και να προστατεύονται από ανθρώπινες παρεμβάσεις, όπως οι ανεπιθύμητοι χειρισμοί ή η κλοπή.

Οι υπεύθυνοι διαχείρισης των συλλογών θα πρέπει να ενημερώνονται για τους παράγοντες φθοράς, οι οποίοι θα μπορούσαν να επιδράσουν σε συγκεκριμένα υλικά της συλλογής και, όταν χρειαστεί, να απευθύνονται σε ειδικούς .

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

Έχει συχνά παρατηρηθεί ότι οι πληροφορίες- που συλλέγονται δεν αποτελούν αντικείμενο επιστημονικής δημοσίευσης. Συνιστάται στους ερευνητές να δημοσιεύουν τις εργασίες τους ή εναλλακτικά να κοινοποιούν τα αποτελέσματα των ερευνών τους με άλλα μέσα, έτσι ώστε και άλλοι μελετητές να μπορούν να ενημερωθούν για τα ευρήματά τους.

Η δημοσίευση των δεδομένων συνιστάται να γίνεται σε περιοδικά με κριτές και με εύκολη πρόσβαση στην επιστημονική κοινότητα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΤΑΡΙΧΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: ΚΑΝΟΝΕΣ ΒΕΛΤΙΣΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΑΡΙΧΕΥΜΕΝΩΝ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ

1. Αποφύγετε την απομάκρυνση των εκθεμάτων από την αρχική προθήκη ή τη βάση τους. Εάν δεν βρίσκονται σε προθήκη, επιβεβαιώστε ότι δεν υφίστανται μηχανική ή άλλου τύπου φθορά λόγω των συνθηκών αποθήκευσης.
2. Κοινοποιείτε όλες τις σχετικές πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων, εφόσον είναι γνωστά, του ονόματος του ταριχευτή και της ημερομηνίας ταρίχευσης.
3. Συντάσσετε και αρχειοθετείτε δελτία κατάστασης διατήρησης και πραγματοποιείτε τακτικό έλεγχο (τουλάχιστον ετήσιο) της κατάστασης για να διασφαλίζετε ότι δεν υπάρχει φθορά ή προσβολή από βλαβερά έντομα.
4. Όλες οι επεμβάσεις που αφορούν στη συντήρηση και αποκατάσταση ταριχευμένων εκθεμάτων ή στον τρόπο έκθεσής τους, θα πρέπει να είναι σύμφωνες με τις αρχικές προθέσεις και τεχνικές του ταριχευτή.
5. Διατηρείτε αναλυτικά δελτία εργασιών συντήρησης, με φωτογραφική τεκμηρίωσή τους, συμπεριλαμβανομένων και των επεμβάσεων στην προθήκη ή στον τρόπο έκθεσης.
6. Διατηρείτε όλα τα εκθέματα που κρίνονται ως σημαντικά για επιστημονικούς λόγους, καθώς και υλικά που βρίσκονται ή κινδυνεύουν από εξαφάνιση, ανεξάρτητα από το πόσο υποβαθμισμένη μπορεί να φαίνεται η κατάστασή τους.
7. Όταν αποφασίζετε για την απόσυρση ή μη δειγμάτων, να αποδέχεστε και να χρησιμοποιείτε μια αναγνωρισμένη πολιτική συλλογής.
8. Αποσύρετε τυχόν ανεπιθύμητο υλικό με παραχώρηση σε άλλα μουσεία.. Εφόσον δεν υπάρχουν τοπικοί φορείς που επιθυμούν ή μπορούν να δεχθούν το υλικό, αναζητήστε εναλλακτικές λύσεις, προτού επιλέξετε την πώληση ή την καταστροφή του. Σε περίπτωση που το υλικό προέρχεται από το εξωτερικό επικοινωνήστε με φορείς της χώρας προέλευσης και προσφέρετέ τους το υλικό (σύμφωνα με τους κανονισμούς της σύμβασης CITES). Θυμηθείτε ότι αυτό πιθανώς να αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της δικής τους πολιτιστικής κληρονομιάς.
9. Η απόσυρση του υλικού δια της καταστροφής του θα πρέπει να αποφασίζεται μόνο εφόσον έχουν εξαντληθεί όλες οι δυνατές εναλλακτικές λύσεις.
10. Διατηρείτε στο μουσείο πλήρες φωτογραφικό αρχείο και αντίγραφα της τεκμηρίωσης του υλικού που έχει συντηρηθεί, απομακρυνθεί ή απορριφθεί.

